

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของเนื้อหา

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า การใช้คำลักษณะนามประกอบคำนามและคำกริยาของสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์นั้น มีทั้งที่ใช้เหมือนกัน และแตกต่างกัน บางคำใช้ในสมัยสุโขทัย แต่ไม่ใช้ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ หรือบางคำใช้ในสมัยอยุธยา แต่ไม่ใช้ในสมัยสุโขทัยและรัตนโกสินทร์ เป็นต้นว่า การใช้คำลักษณะนามประกอบคำนาม จีวร ของทั้งสามสมัยจะต่างกันออกไป เช่น

สมัยสุโขทัย ใช้คำลักษณะนามว่า กระแล

"เงิน 10 ชั่ง เข็ม 10 ถัง หมาก 2 ถัน สุวรรณ 10 กระแล"

(จารึกวัดป่ามะม่วงบ้าน 2 บรรทัด 35)

สมัยอยุธยา ใช้คำลักษณะนามว่า ไตร

"แล้วทรงพระกรุณาให้เข็บผ้า สุวรรณ ให้ได้ 1000 ไตร บวญพระสงฆ์ไว้ฝ่ายเหนือ แล้วให้ลงมาอาราธนาขรับพระสงฆ์ราชาคณะและอันสืบ 50 รูป ณ กรุงธนบุรี"

(จดหมายเหตุรายวันที่หอสมุดกรุงธนบุรี ๖๖๓. 1143)

สมัยรัตนโกสินทร์ ใช้คำลักษณะนามว่า ผืน

"รูปเทียนสำหรับถวายพระอุปัชฌาย์ 1 รูป สูง สุวรรณ ยี่สิบอย่างละผืน เพื่อไว้ฉัตรเป่าเทียนกัน"

(แบบเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4
กระทรวงศึกษาธิการ)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะศึกษาคำศัพท์ชดนามที่ปรากฏในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยปัจจุบันว่ามีคำอะไรบ้าง ใช้เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในด้านการใช้คำศัพท์ชดนามในภาษาไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำศัพท์ชดนามและวิธีการใช้คำศัพท์ชดนามในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ คำศัพท์ชดนามว่าคำใดไม่มีใช้ในสมัยใด และคำศัพท์ชดนามนั้นปรากฏร่วมกับคำนามและคำกริยาได้เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะคำศัพท์ชดนามที่ปรากฏในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา เท่านั้น
2. ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการใช้คำศัพท์ชดนาม ที่มาของคำศัพท์ชดนาม และลักษณะการปรากฏร่วมกับคำนามหรือคำกริยาของคำศัพท์ชดนามในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา กับสมัยปัจจุบัน
3. ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะศึกษาคำศัพท์ชดนามในขอบเขตเป็นคำที่ใช้ประกอบกับคำนามหรือคำกริยา โดยอยู่ระหว่างคำนามหรือคำกริยากับคำบอกกำหนด หรือคำกริยาออกกรมย่อย หรือคำบอกจำนวนจำนวนหนึ่ง หรืออยู่หลังคำบอกจำนวนโดยทั่วไป เพื่อใช้ขยายคำนามหรือคำกริยาที่ประกอบอยู่

ตัวอย่าง คำศัพท์ชดนามที่ใช้ประกอบกับคำนาม

"เปิด 2 ตัว ไก่อู 2 ตัว หม้อข้าวใหม่ 4 ใบ"

"มาตราหนึ่ง สักหมากทำนทะเลาหนึ่ง ถึง 3 ทะลาย ให้ไหมเอา 3 ทะลาย ๆ
หนึ่งเป็นเบี้ย 25000"

(กฎหมายตราล้ามดวง หน้า 278)

"กลางอันหม่น ลางอันกำน ลางอันเหลือจตุรง เรืองนักษนา เกียรย้อมเข้ามา
เฝ้า พระยาแก้ว ดวงนั้น"

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า 132)

"ตอกบัวหลวง ตอกใหญ่ เท่างงเกรียนดีเมื่อน้ำละเคือนไหวไปมาอุ้งงามนักษนา
ตั้งแล้งแต่งไว้วันนศา"

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า 43)

ตัวอย่าง คำลักษณนามที่ใช้ประกอบกับคำกริยา

"แลไฟรกรนั้นมิตับ เลยสักคาบ แลไหมอยู่รอดชั่วต่อสิ้นก็ลปลแล"

(ไตรภูมิพระร่วง หน้า 16)

4. ศึกษาเฉพาะคำลักษณนามที่ปรากฏใน เอกถารที่ใช้เป็นข้อมูลต่อไปนี้

สมัยสุโขทัย ข้อมูลได้มาจากศิลาจารึกในสมัยสุโขทัยที่ได้ถ่ายทอดมาเป็นคำอ่านใน

ภาษาปัจจุบันและจากหนังสือไตรภูมิพระร่วง ดังนี้

1. จารึกพ่อขุนรามคำแหง	จารึกหลักที่ 1
2. ศิลาจารึกวัดศรีชุม	จารึกหลักที่ 2

3.	ศิลาจารึกนครชุม	จารึกหลักที่ 3
4.	ศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง	จารึกหลักที่ 4
5.	ศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง	จารึกหลักที่ 6
6.	ศิลาจารึกเขาลุ่มนกก	จารึกหลักที่ 8
7.	ศิลาจารึกวัดป่าแดง	จารึกหลักที่ 9
8.	ศิลาจารึก จ.ศ. 766	จารึกหลักที่ 10
9.	ศิลาจารึกวัดเขากบ	จารึกหลักที่ 11
10.	ศิลาจารึกวัดเขมา	จารึกหลักที่ 14
11.	ศิลาจารึกวัดพระเล่ดีจ	จารึกหลักที่ 15
12.	ศิลาจารึกกฎหมายสักขะโจร	จารึกหลักที่ 38
13.	ศิลาจารึกเจดีย์น้อยวัดพระมหาธาตุ	จารึกหลักที่ 40
14.	ศิลาจารึกภาษาไทย จ.ศ. 754	จารึกหลักที่ 45
15.	ศิลาจารึกวัดตาเถรชื่อนวังสมัยลู่โขทัย	จารึกหลักที่ 46
16.	ศิลาจารึกวัดพระยีน	จารึกหลักที่ 62
17.	ศิลาจารึกอักษรแบบลู่โขทัยวัดช้างค้ำ	จารึกหลักที่ 64
18.	ศิลาจารึกฐานพระพุทธรูปนั่ง	จารึกหลักที่ 90
19.	ศิลาจารึกลานทองค้ำ	จารึกหลักที่ 94
20.	ศิลาจารึกวัดดินตั่ง	จารึกหลักที่ 95
21.	ศิลาจารึกวัดพระเชตุพน	จารึกหลักที่ 98
22.	ศิลาจารึกภูเขาไกรลาสส่วนซ้ายใน พระบรมมหาราชวัง	จารึกหลักที่ 102
23.	ศิลาจารึกวัดช้างล้อม	จารึกหลักที่ 106
24.	ไตรภูมิพระร่วง	

สมัยอยุธยา ผู้วิเศษจะแบ่งสมัยเช่นเดียวกับ ปรีชา ช่างขวิญยืน* คือสมัยอยุธยา
เริ่มตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีจนสิ้นรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนข้อมูลได้
มาจากจดหมายเหตุ หนังสือราชการ ประชุมพงศาวดาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- จ.ศ. 789 (พ.ศ. 1970) เรื่องสร้างพระพุทธรูปศิลาอุ้ม ๗ เมืองชัยนาท
เมื่อปีมะแม ในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2
- จ.ศ. 922 (พ.ศ. 2103) คำจากฎกที่พระเจ้าเจดีย์ส่องรักษเมืองด่านซ้าย
- จ.ศ. 1040 (พ.ศ. 2221) สัญญาไทยฝรั่ง เค่งครั้งสมเด็จพระนารายณ์
- จ.ศ. 1042 (พ.ศ. 2223) เรื่องทรงพระกรุณาให้สร้างพระพุทธรูปจำลอง
ประดิษฐานไว้ ณ วัดจุฬามณี วิทยุโลก เมื่อปีวอก
ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์
- จ.ศ. 1050 (พ.ศ. 2231) จดหมายเหตุสมัยกรุงศรีอยุธยาว่าด้วยทูตสยามออกไป
ไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงโรมเฝ้าโป๊ป
อินโนเซนต์ที่ 11
- จ.ศ. 1114 (พ.ศ. 2295) จดหมายเหตุระยะทางพระอุบาสีไปส่งกาทวิปเพื่อ
ตั้งส่งขมมะทลสยามวงศ์ในรัชกาลสมเด็จพระบรมโกศ
- จ.ศ. 1131 (พ.ศ. 2312) พงศาวดารเมืองปัตตานี จ.ศ. 1131
- จ.ศ. 1136 (พ.ศ. 2317) พระราชพงศาวดารความเก่าตามต้นฉบับหลวง
- จ.ศ. 1140 (พ.ศ. 2321) เรื่องพงศาวดารเมืองเวียงจันทร์เมื่อก่อนเป็นขบถ
- จ.ศ. 1143 (พ.ศ. 2324) จดหมายเหตุรายวันทัพสมัยกรุงธนบุรีคราวปราบเมือง
พุกาโรมาศและเขมร

---

* ปรีชา ช่างขวิญยืน, "การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา", หน้า 5
อธิบายถึง เหตุผลในการแบ่งสมัยของภาษาไทย

- จ.ค. 1146 (พ.ค. 2327) พระราชลัญจกในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
พระราชทานไปยังประเทศจีน จ.ค. 1146
- จ.ค. 1148 (พ.ค. 2329) คำให้การขุนโชนเรื่องพระพุทธรูปบาท
- จ.ค. 1148 (พ.ค. 2329) พระราชลัญจกในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
พระราชทานไปยังประเทศจีน จ.ค. 1148
- จ.ค. 1152 (พ.ค. 2333) พระราชลัญจกในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
พระราชทานไปยังประเทศจีน จ.ค. 1152
- จ.ค. 1154 (พ.ค. 2335) พระราชลัญจกในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
พระราชทานไปยังประเทศจีน จ.ค. 1154
- จ.ค. 1156 (พ.ค.) เรื่องตั้งพระองค์เองเป็นพระนารายณ์ราชาธิราชกรุง
กัมพูชา
- จ.ค. 1157 (พ.ค. 2338) เรื่องตั้งให้เจ้าอินเป็นพระไชยเชษฐาธิราช กรุงธนบุรี
- จ.ค. 1158 (พ.ค. 2339) พงศาวดารเมืองละแวก
- จ.ค. 1164 (พ.ค. 2345) เรื่องวันจารึกพระสุบรรณบัตรตั้งให้พญาเชียงใหม่เป็น
พระเจ้าบรมราชาธิบดีศรีสุริยวงษ์เมืองเชียงใหม่
- จ.ค. 1164 (พ.ค. 2345) เรื่องร่างตราถึงเมืองเชียงใหม่ว่าส่งพระสุบรรณบัตร
ขึ้นไปพระราชทานพระเจ้าเชียงใหม่
- จ.ค. 1168 (พ.ค. 2349) เรื่องตั้งให้พระองค์สันเป็นพระอุไทยธิราชกรุงกัมพูชา
- จ.ค. 1171 (พ.ค. 2352) กาคาบฟ้องข่าวเรื่องหม่อมเหม็นกับพวกเป็นกบฏ สมัย
รัชกาลที่ 2
- จ.ค. 1171 (พ.ค. 2352) คู่ภักขร เรื่องหม่อมเหม็นกับพวกเป็นกบฏ
- จ.ค. 1171 (พ.ค. 2352) ล่าเนาใบบอกพระยานคร เรื่องส่งพวกพม่าที่สบใต้
เข้ามายังกรุง
- จ.ค. 1171 (พ.ค. 2352) ล่าตราเจ้าพระยาจักรี ถึงเจ้าเมืองทั้ง 5 เรื่องยกทัพ
มาตีเมืองกลาง

- จ.ศ. 1171 (พ.ศ. 2352) เรื่องบัญชีเงินช่วยยอกรสุร่าบ่อนเบี้ยล้มภักขรและ
ตลาด
- จ.ศ. 1172 (พ.ศ. 2353) พระราชลาลันมีไปมากลับกรุง เวียดนาม
- จ.ศ. 1172 (พ.ศ. 2353) พระราชลาลันออกไปจิมก้องพระเจ้าเกียเซ็ง
- จ.ศ. 1172 (พ.ศ. 2353) หนังสือเจ้าพระยาจักรีเกณฑ์กองทัพหัวเมืองไปตีเมือง
มริดและตะนาม
- จ.ศ. 1172 (พ.ศ. 2353) คำให้การมหากฤษ มหาโคเรื่องเมืองพม่า
- จ.ศ. 1173 (พ.ศ. 2354) ร่างตราถึงพระยาไทรบุรี เรื่องถวายสิ่งของในการ
พระเพลิงพระบรมศพ
- จ.ศ. 8173 (พ.ศ. 2354) หนังสือเจ้าพระยาอัครมหาเสนาบดี มาถึงพระอภัยวานร
เจ้าทรัพย์เมืองเกาะหมาก
- จ.ศ. 1173 (พ.ศ. 2354) หนังสือหมื่นศักดิ์พลเสถ เจ้ากรมเรื่องส่งข้าวสาร
บรรทุกเรือออกมา 20 เกวียน
- จ.ศ. 1175 (พ.ศ. 2356) คำให้การของเถ่าล่า เรื่องหนังสือราชสีห์
- จ.ศ. 1189 (พ.ศ. 2370) ในบอกพระยาจำแลนยากร ฉบับที่ 1
- จ.ศ. 1189 (พ.ศ. 2370) คำให้การอ่านพระยานรินทร์
- จ.ศ. 1189 (พ.ศ. 2370) คำให้การอายเชียงม้น
- จ.ศ. 1189 (พ.ศ. 2370) ในบอกพระยาจำแลนยากร ฉบับที่ 2
- จ.ศ. 1189 (พ.ศ. 2370) คู่อักษรเมืองหลวงพระบาง
- จ.ศ. 1194 (พ.ศ. 2375) จดหมายเหตุเกี่ยวกับเขมรและญวนในรัชกาลที่ 3
ตอนที่ 1

- จ.ค. 1208 (พ.ค. 2389) คำให้การสินทูลเรื่องเมืองบาหลี
- พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐ
  - ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาคที่ 1
  - จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี
พ.ค. 2310-2381
  - กฎหมายตราสามดวง
  - พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทมาศ
(เจิม)
  - พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์
(ขาด)

ลุ่มปัจจุบัน ข้อมูลที่จะนำมาเปรียบเทียบ ได้จากภาษาเขียนที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน โดยเก็บรวบรวมจากหนังสือ ตำรา นิตยสารและวารสารดังต่อไปนี้

1. การใช้ภาษา ของ กาญจนา นาคสกุล และคณะ
2. การใช้ภาษา ของ พ. นววรรณ
3. การใช้ภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. เกียรติภาษาหนังสือ ของ สัมปติ พลายน้อย
5. โครงสร้างภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์ ของ วิจิตรพันธ์ ภาณุพงศ์
6. ชุมชนภาษาไทยวิสัยคำต่าง ๆ และโครงสร้างทางไวยากรณ์ ของ
กฤษณา เกษมศิลป์
7. นิตยสารสกุลไทย ปี พ.ค. 2525-2526
8. นิตยสารสตรีสาร ปี พ.ค. 2525-2526
9. แบบเรียนสังคมศึกษาประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ
10. ปัญหาภาษาไทย ของ เปลื้อง ณ นคร
11. ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม ของ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

12. ภาษาของเรา ของ จำนงค์ ทองประเสริฐ
13. ภาษาไทยจากฟ้าเมืองไทย ของ เสือ ลัดเตเวทิน
14. ลักษณะภาษาไทย ของ บรรจบ พันธุเมธา
15. โลกแห่งวรรณคดี ของ เอมอร ฮิตตะโลภณ
16. ไวยากรณ์ไทย ของ พ. นววรรณ
17. วารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2526
18. วารสารธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2526
19. วารสารเปิดกรุ เรื่องคำลักษณนามครอบครัวของ ช้วนพิศ อธิรัตน์
หน้า 34-35
20. ศักดิ์ศรีวรรณกรรม ของ ศักดิ์ศรี แย้มนิตดา
21. ศิลปะการใช้ภาษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
22. ศิลปะการใช้ภาษา ของ สัตรา บุญนาค
23. สัมมนาการใช้ภาษาไทยปล้ลุ่น ของ ชำนาญ รอดเหตุภัย
24. หลักภาษาไทย ของ พระยาอุปกิตศิลปสาร
25. หลักภาษาไทย ของ กายชัย ทองหล่อ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีผู้เขียนเกี่ยวกับคำลักษณนามไว้ดังนี้

พระยาอุปกิตศิลปสาร* ได้อธิบายคำลักษณนามไว้ ว่า

คำลักษณนาม เป็นคำนามที่ใช้บอกลักษณะของสิ่งนามอื่นที่หนึ่ง เช่นคำเรียก
พระว่า "รูป" เรียกสัตว์ว่า "ตัว" เรียกเรือว่า "ลำ" เป็นต้น เหล่านี้เรียกว่า

---

* พระยาอุปกิตศิลปสาร, หลักภาษาไทย (พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
2524), หน้า 72-76.

"ลักษณนาม" ตามธรรมเนียมตามมานามในภาษาไทย จะเอาคำวิเศษณ์บางชนิดมาประกอบเข้าข้างท้ายห้วน ๆ ว่า พระล่อง ม้าล่อม เรือเดี่ยว ฯลฯ ดังนี้ ไม่ได้ ต้องมีคำนามอีกคำพวกหนึ่งมาประกอบท้ายคำวิเศษณ์เหล่านั้น จึงจะได้ความสมบูรณ์ เช่นตัวอย่างว่า พระล่องรูป ม้าล่อมตัว เรือลำเดียว ดังนี้ คำ รูป ตัว ลำ เหล่านี้ เรียกว่าลักษณนาม และลักษณนามที่ประกอบกับวิเศษณ์นี้รวมเป็นวลีประกอบคำข้างหน้าอีกทีหนึ่ง เช่น "เรือลำหนึ่ง" "ถูกเขียนล่อมยก" ฯลฯ ดังนั้นพบว่า "ลำหนึ่ง" ก็คือ เป็นวลีทำหน้าที่เป็นบทวิเศษณ์ ขยายคำ "เรือ" และบท "ถูกเขียน" ตามลำดับ

พระยาอุปทิศศิลปสารได้แบ่งชนิดของคำลักษณนามไว้ดังนี้

1. คำลักษณนามบอกชนิด เช่น พระองค์ องค์ รูป ตน คน ตัว เรือง ลิ่ง, ฮัน เลา เขียด เรือน เล่ม เป็นต้น
2. คำลักษณนามบอกหมวดหมู่ เช่น กอง พวก เหล่า หมวด หมู่ ฝูง คณะ ฌิกาย ล่ารับ ชุด โรง วง ตำบล เป็นต้น
3. คำลักษณนามที่บอกสีฐาน เช่น วง หลัง แผ่น ผืน บาน ลูก แก่ง ก้อน คัน ต้น ลำ ตวง กระบอก เล้น ลำย ปาก ปั้น ชี เป็นต้น
4. คำลักษณนามบอกจำนวนและมาตรา เช่น คู่ โหล กุส อีมาตราต่าง ๆ เช่น โยชน์ เกวียน ฯลฯ ชื่อภาชนะต่าง ๆ เช่น ตุ่ม ไห เป็นต้น
5. คำลักษณนามบอกอาการ เช่น สิบ มวน มัด พับ ม้วน ก่า ฟ้อน เป็นต้น
6. คำลักษณนามซ้ำชื่อ ล้ามานนามบางคำ เมื่อจะใช้กับคำวิเศษณ์ ต้องเอาคำล้ามานนามเต็มนั้นเองมาใช้เป็นลักษณนามประกอบคำวิเศษณ์นั้น ๆ เช่น ประเทศ ล่องประเทศ เป็นต้น

กำชัย ทองหล่อ* ได้เขียนถึงคำลักษณนามไว้ดังนี้

* กำชัย ทองหล่อ, หลักภาษาไทย (พระนคร: เทพนิมิตการพิมพ์, 2509, หน้า 261-262.

ลักษณะนาม คือคำนามที่ทำหน้าที่ประกอบนามอื่น เพื่อแสดงรูปลักษณะ ขนาดหรือปริมาณ ของนามนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

1. รถ 1 คัน บรรทุก คน 4 คน
2. คน 1 คน โค่นต้นไม้ 3 ต้น
3. เรือ ลำ หนึ่งมีพาย 2 เล่ม
4. แห 1 ปาก ตากอยู่บนไม้ไผ่ 2 ลำ
5. นก ผู่ง หนึ่งลงมากินข้าวในนา แปลงหนึ่ง

คำที่ใช้เป็นลักษณะนามนั้น อาจจะเป็นคำที่เข้ากับคำนามข้างหน้าก็ได้ เช่น คน 2 คน ตู 1 ตู, วัต 3 วัต สังกวัด 1 สังกวัด, อ่างเออ 4 อ่างเออ, ที่ 1 ที่ ฯลฯ หรือจะใช้คำอื่นที่แสดงรูปลักษณะของนามข้างหน้าโดยเฉพาะก็ได้ เช่น

ภิกษุ 1 รูป แหวน 1 วง อวน 1 ปาก
 ปี 1 เล้า หนังสือ 1 เล่ม เขือก 1 เส้น
 ดินล่อ 1 แท่ง อิฐ 1 ก้อน ข้าว 1 ฟ่อน

การใช้คำลักษณะนามนี้ ต้องถือความนิยมของภาษาเป็นสำคัญ เพราะไม่สามารถจะวาง เป็นกฎลงไปได้ว่า คำนามชนิดนั้นจะต้องใช้ลักษณะนามอย่างนั้น เช่น วัตถที่มีลักษณะ แบบ ๆ จะเรียก ใบ ก็ได้ แผ่น ก็ได้ หรือ ปั้น ก็ได้ เช่น ใบไม้ 1 ใบ, กระจดาช 1 แผ่น, เสื่อ 1 ปั้น เป็นต้น การใช้คำลักษณะนามนี้ นับว่าเป็นลักษณะพิเศษของ ภาษาไทยที่ใช้นามประกอบนามเพื่อแสดงความชัดเจนของภาษาให้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น

บรรจบ พันธุเมธา⁸ ได้เขียนถึงคำลักษณะนามไว้ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*บรรจบ พันธุเมธา, ลักษณะภาษาไทย (พระนคร: ศรีเมืองการพิมพ์, 2525), หน้า 142.

คำลักษณนาม คำคุณศัพท์บอกจำนวนนับไม่ว่าจะนับถ้วนหรือไม่ถ้วน จะต้องมี
 ลักษณนามที่บอกลักษณะของสิ่งที่มาข้างหน้าตามมาข้างหลังด้วย เช่น
 ตาล่องตา แก้วห้าใบ คนหลายคน ของมากชิ้น บ้านน้อยหลัง แต่ที่ไม่
 เป็นไปตามนี้ก็คือ ใช้ลักษณนามอยู่หน้านามโดยมากเมื่อนามมาใช้เป็นชื่อ
 คงถือว่ากระต๊อดดี เช่น ห้าดารา สามเสือ บางคนอาจจะถือ เสือ
ดารา หรืออื่น ๆ เป็นลักษณนาม ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะเราไม่เคยมีคำ
เช่นนี้ในลักษณนาม ดาราเป็นคน ลักษณนามต้องเป็นคน ใช้ว่าดาราห้าคน
 เสืออาจเป็นคน ก็ต้องใช้ลักษณนามว่าคน เป็นเสือสามคน ที่ละลักษณนาม
 ไปเลยก็มี เช่น แห้ง 2 น้ำ 3 (หมายถึง อย่างแห้ง 2 อย่างน้ำ
3 อย่าง) แมวห้าหมา (หก)

วจินตน์ ภาณุพงศ์* ได้เขียนถึงคำลักษณนามไว้ดังนี้

หมวดคำลักษณนาม ในการกำหนดคำหมวดนี้เราอาจจะใช้กรอบประโยค
 ทดสอบ 6 ตำแหน่ง ดังนี้คือ

(7) นาม - กริยาอาการย่อย นี้ กริยาอาการ แล้วคำใดก็ตามที่
 ไม่ใช่คำนามที่ปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบนี้ได้
 เรียกว่าคำลักษณนาม

ตัวอย่าง มืด เล่ม เล็ก นี้ คือ แล้ว
บ้าน หลัง เก่า นี้ ซ่อม แล้ว

คำลักษณนาม อาจจะมีรูปเดียวกับคำนามหรืออาจจะมีรูปแตกต่างจาก
 คำนามก็ได้

ตัวอย่าง คน 2 คน หนังสือ 2 เล่ม
นิ้ว 2 นิ้ว เก้าอี้ 5 ตัว

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* วจินตน์ ภาณุพงศ์, โครงสร้างของภาษาไทย (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
 รามคำแหง, 2522), หน้า 67-68.

คำว่า คน นัว ในตัวอย่างนี้ คำแรกเป็นคำนาม คำหลังเป็น
 คำสัทนามและมีรูปเดียวกัน ส่วนคำว่า เล่ม ตัว เป็นคำ
 สัทนามที่มีรูปร่างแตกต่างจากคำนามที่ปรากฏด้วย
 คำนามบางคำ เมื่อใช้กับคำสัทนามที่มีรูปเดียวกัน จะมีความหมาย
 แตกต่างจากเมื่อใช้กับคำสัทนามที่มีรูปร่างต่างกัน
 ตัวอย่าง บ้าน 2 บ้าน ในประโยค (ก) เขามีบ้าน 2 บ้าน
 บ้าน 2 หลัง ในประโยค (ข) เขามีบ้าน 2 หลัง
 คำว่า เขา ในที่นี้มักจะหมายถึงผู้ชาย และคำว่า บ้านที่เป็น
 คำนามในประโยค (ก) หมายถึง ตัวบ้านและภรรยาและถ้ามี
 ลูกก็รวมลูกด้วย ส่วนคำว่า บ้านในประโยค (ข) หมายถึง
 ตัวบ้านอย่างเดียว
 นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างคำว่า โຕ้ะ ซึ่งถ้าใช้กับคำสัทนามว่า ตัว
 หมายถึง โຕ้ะอย่างเดียว แต่ถ้าใช้กับคำสัทนามว่า โຕ้ะ จะ
 หมายถึง โຕ้ะ เก้าอี้ และอาจจะรวมอาหารบนโຕ้ะด้วย เป็นต้น

กาญจนา นาคสกุลและคณะ* ได้เขียนถึงคำสัทนามไว้ดังนี้

สัทนาม คือคำที่ใช้บอกสัทนะของคำนาม สัทนามมีว่า
 สำคัญมาก เพราะเป็นสัทนะพิเศษของภาษาไทยโดยเฉพาะ
 คำสัทนามเป็นคำที่บอกสัทนะของคำนามที่มาข้างหน้า และ
 เป็นคำที่แสดงภาพของคำนั้นด้วย เช่น ลวด 3 ขด กับ
 ลวด 3 เส้น ทั้ง 2 ประโยคนี้ใช้คำสัทนามแตกต่างกัน คือ
 ประโยคแรกใช้คำสัทนาม "ขด" ส่วนประโยคหลังใช้
 คำสัทนาม "เส้น" ภาพของลวดในสองประโยคนี้จึงต่างกัน
 โดยเฉพาะในเรื่องความยาว

*กาญจนา นาคสกุลและคณะ, การใช้ภาษา (พระนคร: สำนักพิมพ์เคสดีไทย,
 2521), หน้า 19-20.

การใช้คำลักษณนาม จะต้องใช้ให้ถูกต้องตามหลัก คือต้องรู้ว่าจะต้องใช้กับคำนามใดและใช้ที่ใด คำลักษณนามจะใช้ตามหลังคำบอกจำนวนนับหรือบอกประมาณอย่างหนึ่ง และใช้ตามหลังคำนามเมื่อต้องการจะเน้นข้อความนั้นอีกอย่างหนึ่ง

คำลักษณนามที่ใช้ตามหลังคำบอกจำนวนนับหรือบอกประมาณ เช่น ม้า 5 ตัว ดินล่อ 2 แท่ง ผู้หญิงหลายคน เรือ 3 ลำ บ้าน 6 หลัง เป็นต้น ข้อสังเกต ถ้าคำบอกจำนวนนับเป็นหนึ่ง คำลักษณนามอาจจะใช้ตามหลังหรืออยู่ข้างหน้าคำบอกจำนวนนับ เช่น จะใช้ว่า นกหนึ่งตัว หรือ นกตัวหนึ่ง ก็ได้

คำลักษณนามที่ใช้สำหรับเน้นข้อความ เช่น ม้าตัวนี้ ดินล่อแท่งนี้ ผู้หญิงคนนั้น เรือลำนั้น บ้านหลังโน้น เป็นต้น การใช้คำลักษณนาม ถ้าใช้ไม่ถูกต้องตามหลักดังกล่าว จะทำให้เสียลักษณะเฉพาะของภาษา เช่น แก้วนิลตฤกโล่ออกจากมหาวิทยาลัย ประโยคนี้ไม่มีการใช้คำลักษณนามซึ่งทำให้ผิดหลักของภาษาไทยที่ถูกต้องควรจะใช้ว่า นิลตแก้วคนถูกไล่ออกจากมหาวิทยาลัย

นววรรณ พันธุเมธา* ได้เขียนถึงลักษณนามไว้ว่า

คำแยกประเภทสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการรวบรวมบางสิ่งบางอย่างเข้าด้วยกัน หรือแยกออกจากกัน สิ่งต่าง ๆ ในโลกนั้นเราแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ และใช้คำแยกประเภทดังนี้ [นววรรณ พันธุเมธา ได้เขียนไว้ที่เชิงอรธธอธิบายว่า คำแยกประเภทตรงกับคำลักษณนามในหนังสือ หลักภาษาไทย ของพระยาอุปกิตศิลปสาร]

* นววรรณ พันธุเมธา, ไวยากรณ์ (พระนคร: รุ่งเรืองคำสันการพิมพ์, 2526), หน้า 24-29.

1. คน ใช้คำแยกประเภทตามฐานะในสังคม ได้แก่พระองค์ องค์
รูป คน ท่าน (มักใช้กับผู้ที่เคารพนับถือ) นาย (มักใช้กับ
เจ้านักงาน)
2. สัตว์ ใช้คำแยกประเภทคำเดียว คือคำว่า ตัว ไม่ว่าจะสัตว์
นั้นเป็นสัตว์น้ำหรือสัตว์บก และมีรูปร่างลักษณะอย่างไร
ยกเว้นช้าง ซึ่งเราอาจจะถือเป็นสัตว์พิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง
ใช้คำแยกประเภทว่า เชือก
3. สิ่งที่ไม่มีชีวิตมักใช้คำแยกประเภทตามรูปร่างของสิ่งนั้น
4. อมนุษย์ อันได้แก่ เปเรต อสุรกาย ยักษ์ ผี ใช้คำแยกประเภท
คือคำว่า ตน
5. สิ่งที่เป็นนามธรรม ใช้คำแยกประเภทว่า ข้อ ประการ ฯลฯ
คำแยกประเภทที่ใช้กับสิ่งไม่มีชีวิตนั้นมีมากมาย เราอาจกล่าวถึง
เป็น 2 ประเภท ดังนี้
  1. คำแยกประเภทที่ใช้กับสิ่งที่อยู่ลำพัง
  2. คำแยกประเภทที่ใช้กับสิ่งที่อยู่รวมกัน
 คำแยกประเภทที่ใช้กับสิ่งที่อยู่ลำพังนั้น นววรรณ พันธุเมธา กล่าวว่า
ใช้กับสิ่งต่าง ๆ ดังนี้
  1. คำแยกตามรูปร่างลักษณะของสิ่งนั้น
  2. คำแยกตามชนิด
  3. คำแยกตามมาตราวัด
 ส่วนคำแยกประเภทที่ใช้กับสิ่งที่อยู่รวมกัน นววรรณ พันธุเมธา
กล่าวว่าใช้แยกประเภทสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มดังนี้
  1. คำแยกตามลักษณะของสิ่งที่อยู่รวมกันนั้น
  2. คำแยกตามมาตราวัด
  3. คำแยกตามชนิด
 คำแยกประเภทดังกล่าวข้างต้น นววรรณ พันธุเมธายังกล่าวว่า
นอกจากจะใช้ขยายคำนาม คำแยกประเภท อาจใช้ขยายคำกริยา
ก็ได้ โดยอาจจำแนกกริยาที่แสดงอาการตามเกณฑ์ต่อไปนี้

1. สำเนาตามชนิด
2. สำเนาตามช่วงเวลาหรือระยะทางที่ทำอาหารนั้น
3. สำเนาตามครั้งที่ทำอาหาร
4. สำเนาตามมาตราวัด

ชวนพิศ อีจรัตน์* ได้เขียนถึงคำลักษณนามไว้ว่า

ในภาษาไทยเรา มีคำลักษณนามอยู่เป็นจำนวนมาก บ้างก็เป็นคำลักษณนามบอกชนิด บ้างก็เป็นคำลักษณนามบอกสถานะ หรือคำลักษณนามบอกจำนวนและมาตรา คำลักษณนามบอกอาการ เป็นต้น มีคำลักษณนามอยู่คำหนึ่ง ค่อนข้างจะแปลกกว่าคำลักษณนามอื่น ๆ เพราะเป็นคำลักษณนามกลาง ๆ สามารถใช้ได้อย่างกว้างขวางโดยไม่ระบุถึงลักษณะที่แน่นอนของคำนามที่ใช้ คำลักษณนามที่ว่าเป็นคือ อัน ไม่เหมือนกับคำลักษณนาม เลา ซึ่งระบุไว้กับ ปี ขลุ่ย คำลักษณนาม เขือก ใช้กับข้างบ้าน หรือคำลักษณนาม เรื่อน ใช้กับ นาฬิกา ทั้ง ๆ ที่คำลักษณนามเหล่านี้ต่างก็เป็นคำลักษณนามบอกชนิดเช่นเดียวกับคำว่า อัน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้คำลักษณนาม อัน ในภาษาปัจจุบันเป็นไปอย่างไม่มีแบบแผนที่แน่นอน บางครั้งก็ใช้กันอย่างถูกต้อง เช่น ไม้บรรทัด 2 อัน แต่บางครั้งก็ใช้กันอย่างไม่ถูกต้อง เช่น ตีก อัน นี้ อาจกล่าวได้ว่า หากผู้พูดนึกคำลักษณนามเฉพาะของคำนามนั้น ๆ ไม่ออก หรือไม่รู้ ก็มักจะต้องลงด้วยคำว่า อัน

*ชวนพิศ อีจรัตน์, "คำลักษณนามครอบครัว" เบ็ดเตล็ด, 2523,

วิธีดำเนินการค้นคว้าและวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลจากหนังสือและจารึกในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัย
ปัจจุบัน
2. ศึกษาและวิเคราะห์เพื่อจำแนกคำลักษณะนามและวิธีการใช้คำลักษณะนามของ
แต่ละสมัย
3. เปรียบเทียบการใช้คำลักษณะนาม ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา กับสมัยปัจจุบัน
ว่ามีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร
4. สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบว่าคำลักษณะนามในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยปัจจุบันมีอะไรบ้าง
และใช้เหมือนหรือต่างกันอย่างไร
2. ทำให้ทราบถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงของคำลักษณะนามในภาษาไทยได้ชัดเจน
ยิ่งขึ้น และยังเป็นแนวทางการวิจัยในแง่การศึกษาเปรียบเทียบต่อไป

เครื่องหมายที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้

_____ ใช้ขีดเส้นใต้คำลักษณะนาม

===== ใช้ขีดเส้นใต้คำนาม

----- ใช้ขีดเส้นใต้คำกริยา

" " ใช้คร่อมข้อความที่เป็นตัวอย่าง

คำชี้แจงเกี่ยวกับการเล่นผลของการวิจัย

1. การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณะนามในวิทยานิพนธ์ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบในเชิงประวัติ เพื่อจะได้ทราบว่าในแต่ละสมัยมีคำลักษณะนามอะไรหรือไม่ ใช้ในสมัยใด คำลักษณะนามคำเดียวกันปรากฏร่วมกับคำนามหรือคำกริยาเหมือนหรือแตกต่างกัน มิได้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบลักษณะโครงสร้างและประเภทของคำลักษณะนาม ผู้วิจัยจึงได้แบ่งคำลักษณะนามโดยใช้ลักษณะการทำงานที่ประกอบกับคำนามและคำกริยาเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง ซึ่งอาจจะไม่เหมือนกับผู้ที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องคำลักษณะนามคนอื่น ๆ

2. การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณะนามในวิทยานิพนธ์นี้ ได้ข้อมูลจากเอกสารที่ได้ระบุไว้ในขอบเขตของการวิจัย ในเวลาต่อไปข้างหน้าถ้าหากมีผู้ศึกษาข้อมูลนอกเหนือไปจากนี้ ผลของการวิจัยและข้อสรุปต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้อาจจะแตกต่างออกไปอีกก็ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย